

## Вплив креативності в обліку на показники фінансової звітності

Стаття присвячена розкриттю сутності креативності в обліку та визначенню характеру впливу елементів креативності на показники фінансової звітності. Здійснено аналіз наукових підходів до трактування суті креативного обліку та їх узагальнення. Розкрито двоїсту природу креативного обліку, яка проявляється в характері його впливу через представлення облікової інформації на прийняття управлінських рішень користувачами звітності. Визначено фактори, що ведуть до прояву креативності в обліку. Виявлено, що креативність в обліку породжується головним чином внаслідок альтернатив, що пропонуються в рамках облікової політики підприємства та використання професійного судження бухгалтера. Проаналізовано способи викривлення бухгалтерської інформації, що розкривається у фінансовій звітності підприємства, та перераховано мотиви незаконних дій бухгалтера. Виділено ділянки облікової роботи, яким найбільш характерне проявлення елементів креативності. Як вважає автор, одним із ефективних способів стримування проявів креативності є вдосконалення єдиних стандартів фінансової звітності та посилення контролю за їх отриманням.

**Ключові слова:** креативний облік, маніпулювання, вуалювання, фальсифікація, фінансова звітність, облікова політика.

## Влияние креативности в учете на показатели финансовой отчетности

Статья посвящена раскрытию сущности креативности в учете и определению характера влияния элементов креативности на показатели финансовой отчетности. Осуществлен анализ научных подходов к трактовке сути креативного учета и сделано их обобщение. Раскрыто двойственную природу креативного учета, которая проявляется в характере его влияния через представления учетной информации на принятие управленческих решений пользователями отчетности. Определены факторы, ведущие к проявлению креативности в учете. Выведено, что креативность в учете порождается главным образом вследствие альтернатив, предлагаемых в рамках учетной политики предприятия и использования профессионального суждения бухгалтера. Проанализированы способы искажения бухгалтерской информации, раскрываемой в финансовой отчетности предприятия, и перечислено мотивы незаконных действий бухгалтера. Выделены участки учетной работы, которым наиболее характерно проявление элементов креативности. Как считает автор, одним из эффективных способов сдерживания проявлений креативности является совершенствование единых стандартов финансовой отчетности и усиление контроля за их соблюдением.

**Ключевые слова:** креативный учет, манипулирование, вуалирование, фальсификация, финансовая отчетность, учетная политика.

## Impact of Creativity in Accounting on Indicators of Financial Statements

The article is devoted to elucidating the essence of creativity in accounting and determining the nature of the impact of creativity elements on the indicators of financial reporting. The analysis of scientific approaches to the interpretation of the essence of creative accounting and their synthesis is performed. The dual nature of creative accounting is revealed, which is manifested in the manner of its impact on the acceptance of management decisions by the users of reporting. The factors that lead to the manifestation of creativity in accounting are determined. It is found

*that creativity in accounting is mainly generated by the alternatives offered under the company's accounting policies, and the use of professional judgment of the accountant. The ways of distortion of accounting information in the financial statements are analyzed, and the motives of illegal acts by accountants are presented. The areas of accounting are highlighted, which are characterized by the most pronounced manifestation of the elements of creativity. According to the author, one of the effective ways to curb the manifestations of creativity is to improve the common standards of financial reporting, and strengthen control of their observation.*

**Keywords:** *creative accounting, manipulation, fogging, falsification, financial reporting, accounting policies.*

**Постановка проблеми.** Сучасні умови господарювання характеризуються нестабільністю, невизначеністю, ризиками та частими змінами. Необхідність адаптації до змін зовнішнього середовища, євроінтеграційні процеси та орієнтація на міжнародні стандарти обліку і звітності, формують передумови розширення самостійності підприємств, адже зростає кількість альтернативних методів, способів, правил, схем та прийомів ведення обліку. Як наслідок, в суб'єктів господарювання з'являється можливість вести так звані «креативний облік», тобто впливати на показники фінансової звітності залежно від професійного судження бухгалтерів та цілей визначених менеджментом.

Питання сутності креативного обліку та практики його ведення, що передбачає вплив на показники фінансової звітності та взаємозв'язок із обліковою політикою підприємства, залишаються недостатньо розробленими. Враховуючи неможливість і недоцільність абсолютно суворого регулювання бухгалтерського обліку та вплив інформації фінансової звітності на прийняття рішень різними користувачами, питання креативності в обліку є важливими та актуальними.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Креативність як явище має багатовікову історію, що бере свій початок з початку XVIII століття, хоча сам термін з'явився значно пізніше. В обліку поняття креативності введено представниками англо-американської бухгалтерської школи в ході розробки теорії бухгалтерського обліку в контексті агентської теорії. Дослідженню цього явища присвячені праці О. Амата, Г. Бретона, Є.Є. Коміскі, Ч.В. Малфорда, М.Р. Метьюса, М.Х.Б. Перери та інших. Цими вченими розглядається сутність креативного обліку, сфери та обмеження його використання, вплив креативного обліку на показники фінансової звітності (зокрема, маніпулювання показниками звіту про прибутки та збитки), проводиться пошук креативних методів бухгалтерського обліку, обґрунтування бухгалтерської етики та національних особливостей етики креативного обліку. В окремих дослідженнях піднімаються питання зв'язку корпоративних скандалів і креативного обліку, креативного обліку та якості аудиту.

За останні п'ятнадцять років з'явилося багато публікацій українських та російських вчених, які торкаються піднятої нами проблеми. Зокрема, різноманітні аспекти креативного обліку розкривають у своїх дослідженнях Г.М. Азаренкова, О.В. Амеліна, Я.В. Бахарєва, Ф.Ф. Бутинець, А.А. Буцька, С.Ф. Голов, О.М. Головащенко, І.Н. Дмитренко, В.М. Жук, С.Ф. Легенчук, В.Б. Моссаковський,

М.С. Пушкар, А.В. Рабошук, І.Б. Садовська, Т.Ф. Серєда, Л.Я. Тринька, А.В. Хмелевська, Ю.Д. Чацькіс, К.С. Шапошніков. П.Я. Хомин торкається проблеми застосування елементів креативності в податковому обліку. Наукові здобутки вчених є вагомим внеском у розвиток теорії та практики бухгалтерського обліку. Однак актуальність проблеми свідчить про необхідність подальших системних досліджень.

**Метою статті** є розкриття сутності креативності в обліку та визначенню характеру впливу елементів креативності на показники фінансової звітності.

**Виклад основного матеріалу.** Поява нових об'єктів обліку, неоднозначність ідентифікації певних ситуацій в господарській діяльності, наявність альтернатив, що випливають з обмеженості нормативно-правової регламентації бухгалтерського обліку та фінансової звітності призводять до необхідності застосування креативного підходу та професійного судження бухгалтером.

Аналіз досліджень і публікацій з даної проблеми свідчить про відсутність єдності в розумінні суті креативного обліку. На наш погляд, креативний облік має подвійну природу, що пов'язано із трактуванням його впливу як у позитивному, так і негативному плані на рішення внутрішніх та зовнішніх користувачів звітної інформації. Погляди дослідників креативного обліку умовно можна розділити на три групи:

- позитивні (М.С. Пушкар);
- негативні (Г.М. Азаренкова, О.В. Амеліна, А.А. Буцька, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, І. Чалий);
- двоїсті (М. Метьюс, М. Перера).

Позитивним явищем як для облікових працівників, так і для менеджерів, бізнесу і суспільства вважає креативний облік М.С. Пушкар [13, с. 92]. Креативний облік, з точки зору бухгалтера, вчений бачить як поглиблення моделі фінансового обліку в якому розкривають окремі об'єкти (наприклад, природоохоронні витрати, витрати на маркетингові дослідження та ін.) [14, с. 313]. На думку М.С. Пушкар, креативний облік є окремим видом обліку, оскільки має спільні риси і відмінності з фінансовим та управлінським обліком: точний – як фінансовий облік, не регламентований і розрахований на внутрішніх користувачів – як управлінський, але творчий, з синтетично-аналітичним ступенем узагальнення інформації, що характерне тільки йому [14, с. 312].

Креативний облік як суто негативне явище трактують Г.М. Азаренкова, О.В. Амеліна, А.А. Буцька, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, І. Чалий. Зокрема, О.В. Амеліна вважає, що креативний облік є

достатньо дієвим механізмом зловживань в бухгалтерському обліку, які дуже складно виявити, оскільки всі маніпуляції проводяться в межах чинного законодавства, а тому активізація креативних підходів до облікового відображення фактів господарювання призводить до зменшення довіри користувачів фінансової звітності [1, с. 12]. Ще більш категоричним є С.Ф. Голов, який вважає креативний облік загрозою професії та суспільству [4, с. 31].

Наше бачення креативності в обліку збігається з думкою дослідників, які роблять наголос на подвійній природі креативного обліку, і розглядають вплив як позитивного, так і негативного його впливу на функціонування підприємства. Як вважають М. Метьюс та М. Перера, креативний облік як позитивне явище – це будь-який метод обліку, що не відповідає загальноприйнятій практиці або встановленим стандартам чи принципам, але забезпечує достовірне подання стану справ у компанії [9, с. 457-458]. На думку С.Ф. Легенчука, бухгалтерський облік може бути креативним або творчим як в межах регламентованих правил його ведення, так і з порушенням встановлених законодавчих норм та принципів обліку [8, с. 98].

В негативному прояві, як вважають М. Метьюс та М. Перера, креативний облік представляє собою процес підготовки звітів підприємства, з метою більш привабливого представлення діяльності підприємства в очах акціонерів, інвесторів та інших зацікавлених осіб.

Таким чином, креативний облік у кращих його проявах можна трактувати, як будь-який науковий метод, який не відповідає загальноприйнятій практиці чи встановленим стандартам, але не використовується для прямого порушення законодавства та принципів ведення обліку і складання звітності, а забезпечує відображення достовірної картини стану справ фірми, особливо, якщо не існує інших методів відображення операції в обліку та звітності. Застосування принципу креативності в обліку як пропонує проф. М.С. Пушкар [13], на нашу думку, не означає руйнування існуючої системи обліку, а її розширення як в просторі, так і в часі у зв'язку із зміною об'єктів обліку (поява нових, поєднання чи розподіл існуючих), що викликано необхідністю надання системі обліку більшої гнучкості, прискорення підготовки інформації, зміною ролі облікового працівника в управлінні господарськими процесами підприємства. «Неадекватність існуючої системи бухгалтерського обліку і фінансової звітності сучасним потребам суспільства зумовлює особливу актуальність пошуку нової парадигми, яка має забезпечити зниження інформаційного ризику для користувачів» [5, с. 366]. Ідея креативного обліку, на думку М.С. Пушкар, полягає у формуванні на підприємствах духу оновлення всіх сфер діяльності на основі освоєння двох етапів розвитку – розширення інформації та створення знань для поширення серед персоналу [13, с. 2]. Це вимагає

чіткого налагодження комунікаційних прямих та зворотних зв'язків між підсистемами управління всередині підприємства і їх зв'язків із зовнішнім середовищем з приводу формування та надання інформації на запити користувачів [11].

На наш погляд, наявність двоїстої природи так званого креативного обліку є очевидною. Це як олівець, яким можна писати, малювати та використовувати в інших корисних цілях, але тим же самим олівцем можна і виколоти очі. Креативність в обліку – це творче використання принципів, методів, способів, прийомів та процедур ведення обліку та складання звітності в межах чинного законодавства. Це як певний інструмент, результат використання якого буде залежати в чийх руках він знаходиться і з якою метою використовується.

При розгляді впливу креативності в обліку на показники фінансової звітності науковці часто використовують терміни «вуалювання», «маніпулювання», «фальсифікація» та «шахрайство». Н.М. Проскуріна наголошує, що шляхом вуалювання, фальсифікації та маніпулювання може здійснюватись викривлення показників фінансової звітності [12, с. 111]. В дореволюційному російському обліку подібні процедури називались вуалюванням балансу. Як умисне викривлення окремих статей активу чи пасиву через порушення принципів обліку, положень облікової політики підприємства подає вуалювання О.В. Амеліна [1, с. 10].

Під маніпулюванням розуміють легальний спосіб поліпшення чи погіршення показників фінансової звітності. Більш доречним, на наш погляд, є термін «управління звітністю», який запропонував С.Ф. Голов [4, с. 33]. Цей термін використовували Д. Александер, А. Бріттон та А. Йориссен, розглядаючи два види технології управління звітністю: управління звітом про прибутки та збитки (управління прибутком) і управління структурою балансу. При цьому існує дві моделі управління прибутком: 1) збільшення або зменшення його величини за певний період; 2) вирівнювання прибутку через зменшення ступеня коливання його звітного показника. Як зауважує С.Ф. Голов, таким способом можна управляти не тільки балансом та звітом про прибутки та збитки, а й звітом про рух грошових коштів [4, с. 33]. Зважаючи на теперішню форму звіту про власний капітал та її показники можна з повним правом доповнити даний перелік і звітом про власний капітал. Таким чином, легальний спосіб прикрашання чи погіршення показників фінансової звітності більшість дослідників називають маніпулюванням. Маніпулюванням в обліку С.Ф. Легенчук вважає здійснення законних дій бухгалтером і керівництвом підприємства в межах механізму умовно-креативного обліку з метою коригування стану та результатів діяльності підприємства, що призводить до задоволення інтересів управлінців чи власників, однак зумовлює невідповідність господарських операцій очікуванням ринку [8, с. 98]. А.Г. Гаринцев та О.А. Забарова маніпулювання, що передбачає використання

творчого підходу до регулювання показників фінансової звітності підприємства та передбачає зміни структури капіталу і розміру прибутку для здійснення впливу на основні показники балансу, називають балансовою політикою [3, с. 12; 7, с. 202]. Ясно одне: вона повинна проводитись в рамках чинного законодавства і нормативних документів в сфері обліку.

Як способи порушення, які відрізняються об'єктом порушення, визначає маніпулювання, вуалювання та фальсифікацію С.Ф. Легенчук [8, с. 98]. При фальсифікації порушується облікове законодавство, при вуалюванні – принципи обліку та положення облікової політики, а при маніпулюванні – очікування ринку.

Аналізуючи різні позиції науковців, погоджуємося з І.А. Панченко[11], що недотримання чинного законодавства при веденні бухгалтерського обліку свідчить не про креативний підхід бухгалтера до його організації та ведення, а про порушення, які спрямовані на викривлення інформації про реальний стан суб'єкта господарювання, що тягнуть за собою настання відповідальності. Таку ж думку поділяє О.О.Осадча: недотримання законодавчих норм при веденні бухгалтерського обліку з метою викривлення інформації про стан підприємства свідчить не про його креативність, а прямо призводить до настання кримінальної або адміністративної відповідальності [10, с. 156]. Легальна сторона досліджуваного явища – це використання альтернативних, з переліку дозволених чинним законодавством, процедур для ведення обліку і представлення інформації у звітності, що передбачає вибір оптимальних методів обліку, які дозволяють маніпулювати величиною фінансових результатів звітного та наступних звітних періодів.

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає термін «маніпулювання» як махінацію або шахрайство, тобто несумлінний, нечесний спосіб, витівка, хитрість для досягнення чого-небудь [2, с. 644, 653]. Е. Столові та Ж. Бретон розділяють маніпулювання в рамках законів та стандартів (до якого відносять і креативний облік), а маніпулювання за межами законів та стандартів називають шахрайством [4, с. 33]. Оскільки шахрайство від помилки відрізняють навмисні дії, а чітку межу між творчістю та шахрайством на практиці не завжди можна провести, то С.В. Голов визначає креативний як «своєрідний буфер між зоною помилок та відвертим шахрайством» [4, с. 33].

Таким чином, покращення чи погіршення показників звітності з порушенням принципів обліку та законодавчих норм здійснюється за допомогою вуалювання та фальсифікації. Фальсифікація пов'язана з порушенням облікового законодавства, що зумовлює умисне викривлення показників звітності. Вуалювання передбачає умисне викривлення окремих статей активу чи пасиву через порушення принципів обліку, положень облікової політики підприємства [8, с. 98].

Маніпулювання фінансовою звітністю може відбуватись, маючи на меті: покращення вигляду балансу; представлення підприємства успішним в політичному та соціальному плані; уникнення банкрутства; збільшення показника прибутку; представлення стійкої тенденції щорічного зростання прибутку; задоволення очікувань інвесторів; зменшення витрат та прибутку для зниження суми податків та максимізації суми компенсацій керівництву компанії; завищення прибутку та зменшення зобов'язань задля підвищення кредитоспроможності при залученні кредитів; завищення показників дохідності, прибутковості та ліквідності для заохочення потенційних стратегічних інвесторів; відображення витрат підприємства задля оптимізації податкових платежів тощо. Ініціаторами таких маніпуляцій найчастіше є менеджери. Однак конфлікт інтересів охоплює широке коло учасників: менеджерів, аудиторів, фінансових аналітиків та інших зацікавлених осіб. Такі конфлікти загострюються в умовах лобювання з боку впливових осіб і політичних партій [5, с. 362].

Теоретично можна вигадати безліч способів застосування креативного підходу в обліку. Більшість науковців до основних проявів креативного обліку відносять: маніпулювання оцінкою активів; маніпулювання прибутком; створення скритих резервів; створення позабалансових джерел фінансування. О. Амант, Дж. Блейк і Дж. Доудс виокремлюють чотири сфери можливостей для креативного обліку: вибір методів бухгалтерського обліку, упереджені оцінки та передбачення, здійснення штучних операцій та вибір часу справжніх операцій [16]. С.Ф. Голов, враховуючи можливість застосування різних стандартів бухгалтерського обліку (національних та міжнародних) та об'єднавши штучні і справжні операції в одну групу як реальні господарські операції, методи креативного обліку в такі групи: 1) вибір облікових оцінок; 2) вибір і застосування методів бухгалтерського обліку; 3) відображення реальних господарських операцій; 4) вибір стандартів бухгалтерського обліку.

Отже, фінансову звітність можна завуалювати так, щоб вона представляла максимально можливий позитивний фінансовий результат у визначений момент часу. Це досягається шляхом коригування розподілу витрат між звітними періодами, збільшенням чи зменшенням резервів, завищенням обсягів залишку грошових коштів для створення ілюзії значних доходів тощо. С.Ф. Голов вважає, що останнім часом, можливості креативного обліку зростають за рахунок методів обліку похідних фінансових інструментів і розширення сфери застосування справедливої вартості [5, с. 363]. Предметом маніпуляції, на його думку, нерідко є консолідована фінансова звітність, коли компанії практикують виключення з консолідації окремих дочірніх компаній. Тому варто погодитись з О.О.Осадчою, що дослідити всі існуючі методи креативного обліку практично неможливо, зважаючи

## Бухгалтерський облік

на індивідуальність їх застосування та творчий характер [10, с. 156].

Крім того, у вітчизняному законодавстві чітко не визначено причини існування альтернативних варіантів облікової методології, що відображені в обліковій політиці підприємств. Це дозволяє стверджувати, що облік в умовах дії положень (стандартів) бухгалтерського обліку має прогалини, які дозволяють здійснювати навіть зловживання. Використання облікової альтернативи серед року порушує принцип порівнянності та послідовності.

Таким чином, формування облікової політики підприємства, застосування професійного судження при веденні обліку та складанні звітності дають можливість нам стверджувати, про наявність в роботі бухгалтера елементів творчості (як, до речі, в процесі будь-якої іншої діяльності коли з'являється щось якісно нове). Але їх вплив на показники обліку і звітності, мета, що переслідується та наслідки такої креативності будуть відрізнятися. Відтак слід пам'ятати, що в ринкових умовах господарювання інформація обліку і звітності не повинна суперечити принципам достовірності та неупередженості й відповідати принципам корисності, ефективності, оптимальності. В будь-якому випадку мова може йти про застосування методів, способів, процедур, прийомів лише в рамках чинної законодавчої бази відповідно до єдиних принципів та правил ведення обліку і складання фінансової звітності. Очевидно, що проблема креативного обліку тісно пов'язана з питаннями професійної етики.

**Висновки.** Результати проведеного дослідження дають змогу стверджувати, що в цілому бухгалтерський облік не може бути креативний. Повна креативність обліку означала б можливість порушення законодавчо встановлених правил ведення обліку. Однак неможливість абсолютно суворого регулювання обліку, прагнення до самозбереження, неконкретність облікових правил, розвиток технологій і методів ведення бізнесу, конфлікт між підзвітністю управління і завданням розподілу ресурсів – це фактори, що ведуть до прояву креативності в бухгалтерському обліку. Можливість використання альтернативних методів, способів та прийомів ведення бухгалтерського обліку та формування показників фінансової звітності, прийняття рішень в результаті використання професійного судження бухгалтера дозволяє стверджувати, що елементи креативності в бухгалтерському обліку присутні майже завжди і повністю позбутися елементів креативності неможливо. Очевидним є вплив креативності в обліку на значення показників фінансової звітності, включаючи баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів та звіт про власний капітал. Тому одним із ефективних способів стримування проявів креативності є вдосконалення єдиних стандартів фінансової звітності та посиленні контролю за їх дотриманням, зокрема розробка Концептуальної основи фінансової звітності в Україні. Крім того, професійна позиція бухгалтерів

повинна бути заснована на етиці та професіоналізмі, що виключатиме можливості маніпулювання обліковою інформацією з метою коригування фінансових результатів, забезпечуватиме ведення обліку в межах правового поля. Взагалі система бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні має іти шляхом змін відповідно до сучасних потреб суспільства з метою зниження інформаційного ризику для користувачів.

### 4 Список використаних джерел

1. *Амеліна, О. В.* Креативний облік та маніпулювання фінансовою звітністю [Текст] / О. В. Амеліна // Вісник Львівської комерційної академії (Серія економічна). – 2011. – Вип. 35. – С. 9-12.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) [Текст] / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.
3. *Гарынцев, А. Г.* Балансовая политика коммерческих организаций [Текст] : автореф. дис. на соискание ученой степени кандидата эконом. Наук : спец. 08.00.12 «Бухгалтерский учет, статистика» / Гарынцев Андрей Геннадиевич. – Казань, 2008. – 24 с.
4. *Голов, С. Ф.* Креативний облік – загроза професії та суспільству [Текст] / С. Ф. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – № 1. – С. 31-42.
5. *Голов, С. Ф.* Креативний облік: творчість чи шахрайство? [Текст] / С. Ф. Голов // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2010. – Вип. 7(25). Ч. 1. – С. 360-367.
6. *Жук, В. М.* Інституціональні засади розвитку професії бухгалтера [Текст] / В. М. Жук // Облік і фінанси АПК. – 2010. – № 2. – С. 122-127.
7. *Заббарова, О. А.* Балансоведение [Текст] : учебное пособие / О. А. Заббарова. – М. : КНОРУС, 2007. – 256 с.
8. *Легенчук, С. Ф.* Креативний облік в національній системі бухгалтерського обліку [Текст] / С. Ф. Легенчук // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. – 2009. – Вип. 2(14). – С. 88-101.
9. *Мэтьюс, М. Р.* Теория бухгалтерського учета [Текст] : ученик / М. Р. Мэтьюс, М. Х. Б. Перера ; пер. с англ., под. ред. Я. В. Соколова, И. А. Смирновой. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1999. – 663 с.
10. *Осадча, О. О.* Основні аспекти формування та відображення інформації щодо фінансових результатів у сучасних облікових концепціях [Текст] / О. О. Осадча // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. – 2013. – Вип. 1(61). – С. 152-161.
11. *Панченко, І. А.* «Креативний облік» як засіб маніпулювання величиною фінансових результатів [Текст] / І. А. Панченко // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. – 2012. – Вип. 9(3). – С. 20-26.

12. *Проскуріна, Н. М.* Маніпулювання фінансовими результатами: передумови, ознаки та способи виявлення [Текст] / Н. М. Проскуріна // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. – 2014. – № 1. – С. 110-114.

13. *Пушкар, М. С.* Ідеальна система обліку: концепція, архітектура, інформація [Текст] / М. С. Пушкар, М. Г. Чумаченко. – Тернопіль : Карт-бланш, 2011. – 336 с.

14. *Пушкар, М. С.* Креативний облік (створення інформації для менеджерів) [Текст]: монографія / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 2006. – 334 с.

15. *Садовська, І. Б.* Проблема відносності облікової інформації та напрями її вирішення [Текст] / І. Б. Садовська // Облік і фінанси АПК. – 2012. – № 2. – С. 69-73.

16. *Amat, O.* The ethics of creative Accounting [Electronic Resource] / O. Amat, J. Blake, J. Dowds. – Mode of access: <http://www.econ.upf.edu/docs/papers/downloads/349.pdf>

#### 4 References

1. Amelina, O. V. (2011). Kreatyvnyi oblik ta manipuliuvannya finansovoiu zvitnistiu [Creative accounting and financial reporting manipulation]. *Visnyk Lvivskoi komertsiiinoi akademii (Seriia ekonomichna)*, Vol. 35, 9-12.

2. Busel, V. T. (2007). *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (z dod., dopov. ta CD) [Great Expository Dictionary of Modern Ukrainian]*. Kyiv; Irpin: VTF «Perun».

3. Garyintsev, A. G. (2008). *Balansovaya politika kommercheskikh organizatsiy [Balance' policies of commercial organizations]* (Abstract of PhD dissertation). Kazan: Kazanskiy gosudarstvennyi finansovo-ekonomicheskiiy institut.

4. Holov, S. F. (2011). Kreatyvnyi oblik – zahroza profesii ta suspilstvu [Creative accounting - a threat to the profession and society]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt*, No. 1, 31-42.

5. Holov, S. F. (2010). Kreatyvnyi oblik: tvorchist chy shakhraistvo? [Creative Accounting: creation or fraud?]. *Ekonomichni nauky. Seriya «Oblik i finansy»*, No. 7(25). Vol. 1, 360-367.

6. Zhuk, V. M. (2010). Instytutsionalni zasady rozvytku profesii bukhhaltera [Institutional foundations

of the accounting profession]. *Oblik i finansy APK*, No. 2, 122-127.

7. Zabarova, O. A. (2007). *Balansovedenye [Keeping of the balance]*. Moskva: KNORUS.

8. Lehenchuk, S. F. (2009). Kreatyvnyi oblik v natsionalnii systemi bukhhalterskoho obliku [Creative accounting in the national accounting system]. *Problemy teorii ta metodologii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats*, No. 2(14), 88-101.

9. Metyus, M. R. & Perera, M. H. B. (1999). *Teoriya bukhhalterskoho ucheta [Accounting Theory]* (translation; ed. by Ya. V. Sokolov, Y. A. Smirnova). Moskva: Audyt, YuNYTY.

10. Osadcha, O. O. (2013). Osnovni aspekty formuvannya ta vidobrazhennia informatsii shchodo finansovykh rezultativ u suchasnykh oblikovykh kontseptsiiakh [Key aspects of the formation and display of information on financial results in the current accounting concepts]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia*, No. 1(61), 152-161.

11. Panchenko, I. A. (2012). «Kreatyvnyi oblik» yak zasib manipuliuvannya velychynoiu finansovykh rezultativ [Creative accounting as a means of manipulating the largest of financial results]. *Ekonomichni nauky. Seriya: Oblik i finansy*, No. 9(3), 20-26.

12. Proskurina, N. M. (2014). Manipuliuvannya finansovomy rezultatamy: peredumovy, oznaky ta sposoby vyavleniia [Manipulation of financial results: background, symptoms and how to identify]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva*, No. 1, 110-114.

13. Pushkar, M. S. & Chumachenko, M. H. (2011). *Idealna sistema obliku: kontseptsiiia, arkhitektura, informatsiia [The ideal accounting system: conception, architecture, information]*. Ternopil: Kart-blansh.

14. Pushkar, M. S. (2006). *Kreatyvnyi oblik (stvorenna informatsii dlia menedzheriv) [Creative accounting (creating information for managers)]*. Ternopil: Kart-blansh.

15. Sadovska, I. B. (2012). Problema vidnosnosti oblikovoi informatsii ta napriamy yii vyrishennia [The problem of relativity of accounting information and directions of it solve]. *Oblik i finansy APK*, No. 2, 69-73.

16. Amat, O., Blake, J., Dowds, J. (1999). *The ethics of creative Accounting*. Retrieved from <http://www.econ.upf.edu/docs/papers/downloads/349.pdf>